

NESKLADNA SLIKA RIJEČKIH *MIRISA*...

PREMIJERE

TEMAT

PORTRET

FESTIVAL

RAZGOVOR

IZ RUKOPISA

IZ POVIJESTI

TEORIJA

MEĐUNARODNA

SCENA

NOVE

KNJIGE

DRAMA

Slobodan Novak, *Mirisi, zlato i tamjan*

Redatelj Vinko Brešan

Riječke ljetne noći

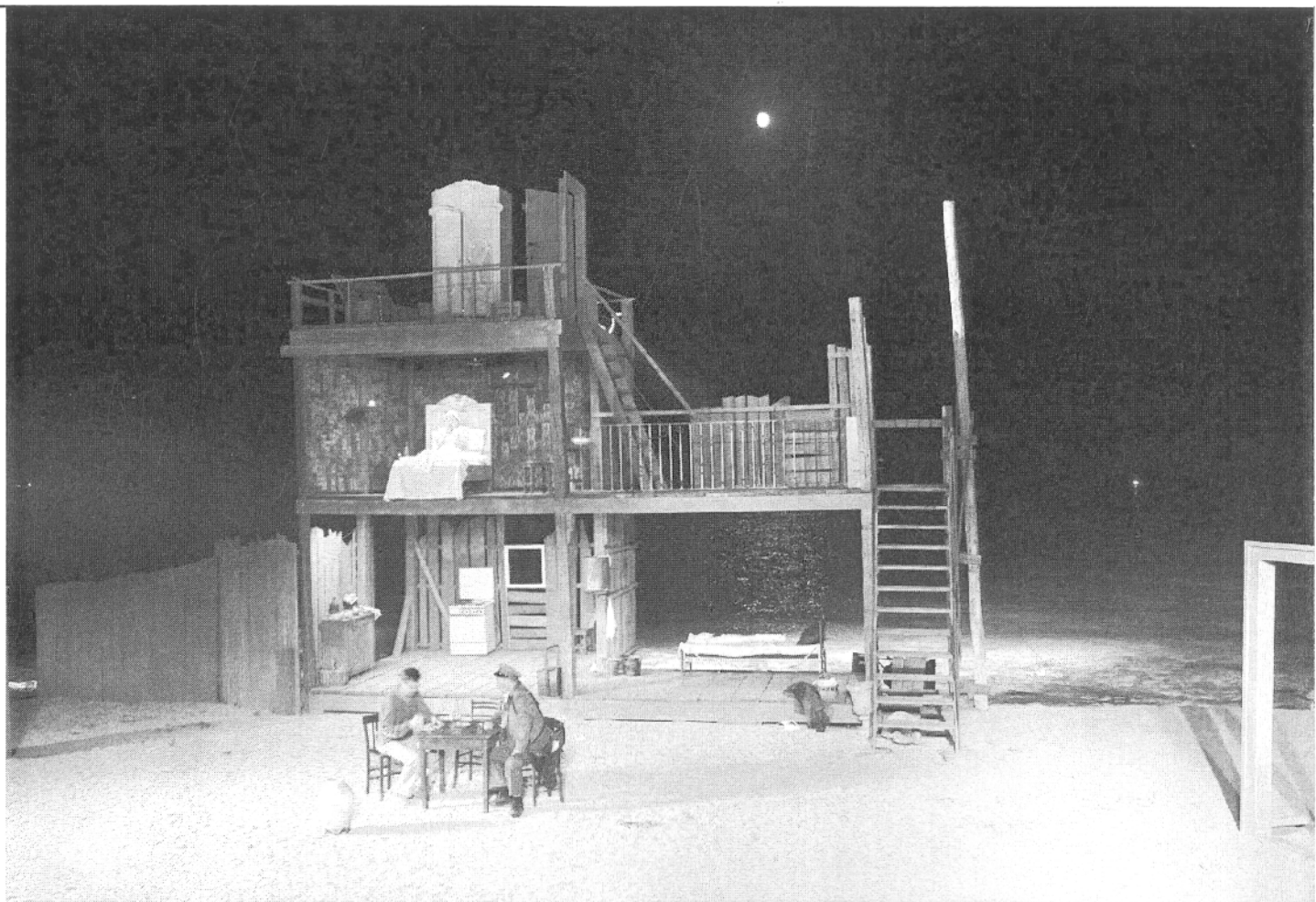
Premijera: 20. srpnja 2005.

U vrijeme kada je u Rijeci dozrela ideja da se *Mirisi, zlato i tamjan* postave na kazališne daske, taj je roman već imao dugu i uspješnu povijest prožimanja s teatrom. Tvrdnja Zvonimira Mrkonjića kako je slavna Violiceva inscenacija *Mirisa* najbolja hrvatska drama,¹ iako je riječ o dramatizaciji romana, dodatno je zatezala uteg oko vrata svakome tko bi se pokušao uhvatiti u koštac s novom interpretacijom Novakove proze. S riječkom predstavom ušli smo u neizvjestan posao ponovnog oživljavanja *Mirisa* na sceni, čvrsto vjerujući kako je Novakov literarni kišobran dovoljno širok da pod svoj obod primi još jednu Erminiju, novu, a još stariju Madonu i Malog koji svoj križ nosi pred gledateljima iz drugačijeg vremena.

Prvi razgovori s intendanticom riječkoga kazališta Mani Gotovac i redateljem Vinkom Brešanom iskristalizirali su temeljnu namjeru predstave: u Novakovu romanu naći ono duhovito i ironično, mediteranski bujno i usprkos svemu – živo. U *Mirisima* nema radnje u klasičnom smislu, ne događa se *događanje*, nego *trajanje*, lica traju u vremenu i pokušavaju tom trajanju dati smisao. Odlučili smo to trajanje sagledati iz drugog kuta, puštajući da inatljivi otočni život preplavi duhovno i fizičko sužanjstvo glavnih lica i stvori od *Mirisa* humornu

dramu koja ostavlja gorak okus u ustima. Takav pristup, svojevrsno *podsmijehivanje trajanju*, osvijetlio je dotad nedovoljno uočljive odnose među licima, pogotovo između dvaju glavnih protagonista – Maloga i Madone.

Mali u riječkim *Mirisima* zasigurno je najšutljiviji od svojih kazališnih i filmskih dvojnika. Oduzevši mu meditativne monologe, tijekom rada na predstavi počelo se pojavljivati lice koje je snažno obilježeno nesrazmjerom između želja i mogućnosti, ali to ne skriva iza bujica riječi koje zamagljuju smisao. Mali nije bez nade, on na svoj trapav način još uvijek pokušava živjeti, jer *Mirisi* ne funkcioniraju kao drama ako je glavno lice i prije početka pomireno sa sudbinom. Upravo pokušaji Malog da *trajanje* pretvori u *događanje* temelj su dramskog potencijala Novakove proze, a nemogućnost da te pokušaje ostvari oslobađa mjesto brojnim komičnim elementima. Cyrus Hoy je, pišući o odnosima između epskog i dramskog, zapisao i sljedeće: *Ljudska je narav dvojno određena; bezgraničnim duhovnim težnjama i ograničnim moćima. Prožimanje komedije i tragedije javlja se u ironiji, kada junak postaje svjestan tog neizbježnog sukoba i svoju svijest prenosi na publiku. Drama tada prikazuje u jednoj jedinjoj neskladnoj slici uzvišenost kojoj čovjek stremi i poniženje kojemu je nastrano izložen.*²

Tragikomična situacija u kojoj su se zatekli Mali i Draga ne može se preciznije opisati. Riječka adaptacija *Mirisa* zamišljena je kao takva neskladna slika.

Slobodan Novak zapisao je o svojoj kontesi: *Madona je povijest, ali i sadašnjost, nešto što mi negujemo a trulo je, već mrtvo. (...) Kad sam to zamislio i pisao, mislio sam samo na ono društveno okruženje. (...) Samo što je onda, poslije, tijekom rada izrastalo u znatno univerzalniji simbol, u simbol povijesti, svega što čovjek u vremenu vuče za sobom.*³ Takav alegorijski postavljen simbol okosnica je romana, ali se pretvaranjem u dramsku radnju pokazao preteškim, njegove brojne konotacije odvlačile su pogled od pojedinačnih ljudskih sudbina. Madonu smo postavili u realan prostor i vrijeme,

približavajući je tako *običnoj staroj ženi* iz Pavličićeva *Pisma Madoni Markantunovoj*, vjerujući kako taj postupak ne osiromašuje snagu Novakove proze, nego je jednostavno prevodi u jezik suvremene drame. Sva implicitna komika koju *Madona-simbol* skriva ispod teškog tereta povijesti potekla je tako u riječke *Mirise* i stvorila okvir za tragikomičnu dramsku radnju kojoj smo težili. Riječka *Madona* prvenstveno je stara žena koja svojim postojanjem kroji živote Malome i Drađoj, a tek onda mutno zrcalo svih prošlih *Madona* koje na sličan način odbijaju umrijeti.

Kao novost u odnosu na dosadašnje obrade pojavila se u riječkim *Mirisima* dosljedna jezična diferencijacija. Bogatstvo rapskih dijalekata naznačeno je i u No-

PREMIJERE

TEMAT

PORTRET

FESTIVAL

RAZGOVOR

IZ RUKOPISA

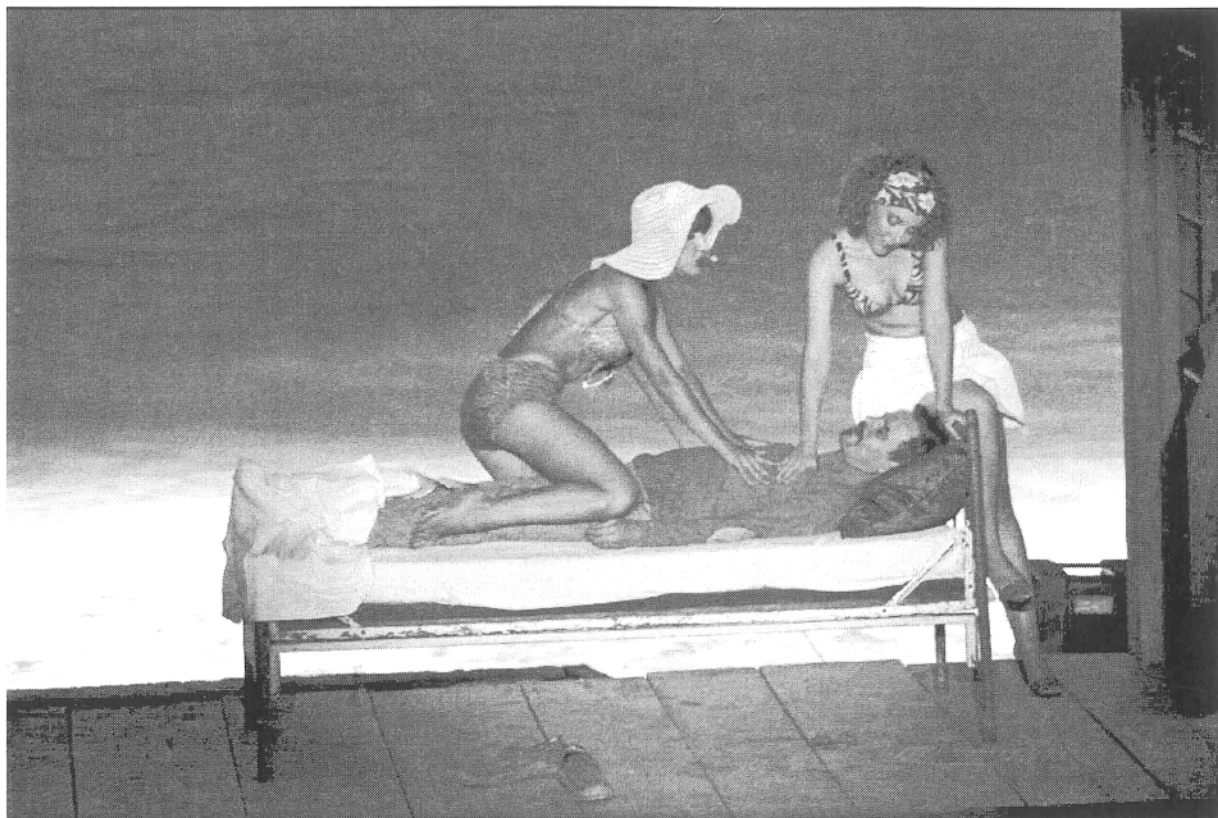
IZ POVIJESTI

TEORIJA

MEĐUNARODNA
SCENA

NOVE
KNJIGE

DRAMA

Sabina Salamon, Ana Kvirgić, Žarko Radić

vaka, ali samo kao povremeni začin karakterima u romanu. Radeći predstavu nadomak Raba, htjeli smo autentičnim govorom dodatno oživjeti Novakova lica, istodobno dodatno produbljujući jaz između došljaka (Maloga i Drage) i starosjedilaca. Uz stručno vodstvo jezične savjetnice Ive Lukežić, Tunina je progovorio oporom seljačkom čakavicom iz Kampa, Erminija i Poštar malo blažim i mekšim gradskim govorom, a Madona je svoj otrov prosipala na finom, talijanizmima prepunom gospodskom dijalektu. Iz sličnih razloga, htijući odnose postaviti što preciznije, i Doktoru smo napravili otočnikom koji otima i rasprodaje svoju vlastitu baštinu, a u psihološkoj borbi s Malim je na domaćem terenu. Takvo pojednostavljanje odnosa pojačalo je demonoliku stranu Doktorova karaktera, a u isto vrijeme pokazalo kako su Mali i Draga i na prozodijskoj razini strana tijela u uspavanoj otočnoj sredini, lica koja do kraja predstave moraju sebi i publici objasniti kako su se uopće tamo zatekli.

Riječki *Mirisi* odvijaju se na samoj obali, u i oko trošne kuće koju zapljuskuje more. Nakon premijerne izvedbe, u nedostatku odgovarajućeg prostora, publika se s pićem u ruci razmilila po Madoninu dvorištu i kuhinji, ostavljala poluprazne čaše na stolu i čavrljala uz samički krevet Maloga. Prostor koji je za trajanja predstave odisao samoćom napunio se gostima kao u stara vremena, kada je pola otoka dolazilo Markantunovima na Božić odati poštovanje i donijeti *koliko se može, ma od srca*. Neskladnu je sliku riječkih *Mirisa* tako, prikladno ironično, kao u nekom produženom finalu napučilo veselo društvo koje je svojim glasnim neobveznim čavrljanjem nadglasavalo tišinu koja se širila po svršetku predstave.

¹ J. Hekman u: Slobodan Novak, *Digresije*, Ex libris, Zagreb, 2001., str. 155.

² Marvin Carlson, *Kazališne teorije 3*, Hrvatski centar ITI, Zagreb, 1997., str. 167.

³ Slobodan Novak, *Digresije*, Ex libris, Zagreb, 2001., str. 129-130.

Žarko Radić i Edita Karadole

SLOBODAN NOVAK

Inžendarica Mira Gotovac

MIRISI, ZLATO I TAMJAN

Redatelj VINKO BREŠAN

Dramatizacija romana
Scenograf
Kostimografkinja
Glazba
Dramaturg
Pomoćnik redatelja
Lektorica i jezična savjetnica
Oblikovatelj svjetla
Oblikovatelj tona
Koreografkinja

Matko Botić u suradnji s Vinkom Brešanom

Dalibor Laginja
Sandra Dekanić
Mate Matišić
Matko Botić
Borna Armanini
Iva Lukežić
Boris Blidar
Mladen Lenac
Paula Rus

ULOGE:

Mali
Madona
Erminija
Doktor
Draga
Lucija
Tunina
Poštar
Dan Vikica
Prvi ministrant
Drugi ministrant
Dagmar, Svedanka
Lotta, Svedanka
Vozač brodice

Žarko Radić
Edita Karadole
Olivera Baljak
Denis Brižić
Biljana Torić
Andreja Blagojević
Zdenko Botić
Davor Jureško
Adnan Palangić
Alex Đaković
Nikola Stanišić
Sabina Salamon
Ana Kvirgić
Bakir Nezirević

Inspirajentica i šaptačica

Jolanda Pahor